

Business as usual? Corporate involvement in International Crimes – Business as usual?

GUDRUN
VANDE WALLE*

De betrokkenheid van ondernemingen bij internationale misdrijven

Wim HUISMAN (2010). Den Haag: Eleven International Publishing, 80 p.

Alweer een poos geleden, op 9 oktober 2009, hield Prof. Dr. Wim Huisman zijn inaugurale rede bij het aanvaarden van het ambt van hoogleraar Criminologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij werkte de tekst verder uit tot een tweetalige publicatie Engels-Nederlands met als titel “Business as usual? Corporate involvement in international crimes” (de betrokkenheid van ondernemingen bij internationale misdrijven) die gepubliceerd werd bij uitgeverij *Eleven International Publishing*.

Deze bijdrage aan het onderzoek naar organisatiecriminaliteit verdient enige aandacht, niet in het minst vanwege het actueel debat over de medeplichtigheid van bedrijven aan schendingen van de menselijkheid. Voorbeelden zijn het leveren van wapens aan dictatoriale regimes, het aanmaken en leveren van chemische wapens die ingezet worden tegen een burgerbevolking, financieel investeren in buitenlandse bedrijven die de mensenrechten met de voeten treden. Deze betrokkenheid bij internationale misdrijven komt vaak voor in conflictgebieden.

Deze studie van de betrokkenheid van ondernemingen bij internationale misdrijven sluit aan bij het denken van Kramer, Kauzlarich, Michalowski, e.a. over organisatiecriminaliteit in termen van *state-corporate crime* (Kramer, Michalowski and Kauzlarich, 2002). Deze auteurs vertrekken van het idee dat overheden en bedrijven in een kapitalistisch systeem functioneel van elkaar afhankelijk zijn in hun handelen en bijgevolg ook een gedeelde verantwoordelijkheid dragen bij het plegen van criminaliteit. De overheid kan een initiërende (*state-initiated*) of een faciliterende (*state-facilitated*) rol spelen voor de activiteiten van de bedrijven in kwestie.

In een eerste fase kijkt Huisman naar de reikwijdte en de aard van de betrokkenheid van bedrijven bij internationale criminaliteit. Een exploratie van mediaberichtgeving, ngo-rapporten, juridische data en aanvullende interviews leidde tot 70 dossiers van ondernemingen die beschuldigd zijn van betrokkenheid bij internationale misdrijven. De misdrijven die door Huisman werden bestudeerd, horen eerder in de categorie van *state-initiated crime*: private bedrijven maken het voor overheidsorganisaties mogelijk om internationale misdrijven te plegen.

* Doctor-assistant – Onderzoeksgroep GaPS.

Hogeschool Gent – Departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde (Associatie Universiteit Gent) en lid van de associatieonderzoeksgroep GofS.

In een tweede fase worden de mogelijke oorzaken bestudeerd met een trapsgewijze analyse van ten eerste de risicovolle sectoren om daarna af te dalen naar het niveau van de organisatie. Huisman volgt bij deze analyse het idee van Brants dat de verklaringen van internationale criminaliteit nauw aansluiten bij het verklaringspatroon van organisatiecriminaliteit. In zijn studie van de cases viel het Huisman op dat bedrijven neutraliseringstechnieken gebruiken om hun aanwezigheid en eventuele bijdrage aan ernstige mensenrechtenschendingen te rechtvaardigen. Het gebruik van neutraliseringstechnieken is een thema dat uitdrukkelijk aan bod komt in het onderzoek naar organisatiecriminaliteit omdat bedrijfsleiders juist hun maatschappelijke status willen behouden. Box definieerde het als de subcultuur van gestructureerde immoraliteit of een subcultuur waar de mogelijkheden tot neutralisering in de organisatie en werking van de bedrijven zit (Box, 1983).

In een derde fase van het onderzoek gaat Huisman een stap verder dan de fenomeenbeschrijving en het etiologische vraagstuk door zich de vraag te stellen of bedrijven dan ook gestraft moeten worden voor deze ernstige vormen van mensenrechtenschendingen door dezelfde instanties als de verantwoordelijken op overheidsniveau. Zou het wenselijk en mogelijk zijn om dergelijke betrokkenheid te laten beoordelen door een internationaal strafhof of een ander internationaal tribunaal?

Onderzoek doen naar de betrokkenheid van transnationale ondernemingen bij mensenrechtenschendingen ligt niet voor de hand. Om het ganse netwerk van moeder- en dochterbedrijven, leveranciers en afnemers en betrokken overheidsactoren te bestuderen is er vooral nood aan financiële middelen en onderzoekstijd om te reizen. "Business as usual?" kan beschouwd worden als een exploratief onderzoek op basis van een literatuurstudie en een documentenstudie van NGO-rapporten, mediaberichtgeving, juridische data en interviews. Deze research design kent een aantal beperkingen waar ook de auteur zich van bewust is. Een documentenstudie levert niet dezelfde rijke en directe informatie op als veldwerk ter plaatse op basis van observaties en interviews en het maakt de onderzoeker afhankelijk van de selectie en perceptie van ngo's, journalisten, magistraten, Toch heeft Huisman samen met de masterstudenten die dit onderzoek ondersteunden een waardevolle basisanalyse gemaakt van het fenomeen. We kijken met belangstelling uit naar verdere stappen in dit onderzoekstraject.

Sinds zijn proefschrift over de *achtergronden van regelnaleving en regelovertreding door ondernemingen*, heeft Wim Huisman toch al wat stenen verlegd in het onderzoek naar organisatiecriminaliteit binnen de Europese Criminologie en slaagt hij er ook in de agenda van de organisatiecriminologie te vernieuwen op basis van nieuwe maatschappelijke vraagstukken. Zo ook nu. De al zo vaak gestelde vraag of dit voer voor criminologen is (p.8), lijkt ons eerder een retorische vraag. Het gaat over mensenrechtenschendingen met zware schade voor individuen en de gemeenschap waartoe ze behoren. Het gaat vaak over landen waar het wetgevend kader moet wijken voor commerciële belangen of voor persoonlijk winstbejag. Het is vooral de criminoloog die de expertise heeft om kritisch oordeel te vormen over het straffen. Dus ja, de organisatiecriminoloog heeft een belangrijke verantwoordelijkheid in dit onderzoeksdomein. Alleen moeten we durven verder gaan in het onderzoek door rechtstreeks in gesprek te gaan met alle publieke en private verantwoordelijken en met de slachtoffers ter plaatse.

Tijdens het congres van de Vlaamse Vereniging voor Criminologie 2011 stelde Marcel Pheijffer de retorische vraag waar de organisatiecriminologen altijd bleven bij actuele thema's over de "criminologische kant van het ondernemen". Met zijn inaugurale rede heeft Wim Huisman alvast het tegendeel bewezen door een criminologische bijdrage te

leveren aan het debat over de sanctionering van bedrijven die zich schuldig maken aan internationale misdrijven.

BRONNEN

Box S., *Power, crime and mystification*, New York, Travistock publications, 1983, 16-79

KRAMER, MICHALOWSKI and KAUZLARICH, "The origins and development of the concept and theory of state-corporate crime", *Crime and Delinquency*, April 2002, 263-282